

Ulven ER kommet

Af Per Mollerup

Ulven kommer, ulven kommer, har det længe lydt. De nye medier vil helt overflødiggøre den traditionelle bog. Nu er de to første skandinaviske elektroniske bøger udkommet. Nemlig Esseltes opslagsværk, Stora Focus og Elektronisk Ordbok. Per Mollerup, direktør for Designlab, har læst lidt i Stora Focus.

En CD-ROM, Compact Disc - Read Only Memory, er opbygget som en almindelig CD, og er som den en rund plastskeive med en diameter på 120 millimeter. Den afgørende forskel er, at en CD-ROM kan rumme mange forskellige typer information: tekst, stills, film, stereo lyd og andre former for lyd over to kanaler.

*CD-ROM =
Compact
Disc - Read
Only
Memory*

Forskellen mellem en CD-ROM og en fem-en-kvart tomme floppy disc eller mellem CD-ROM og en bog er, at en CD-ROM kan rumme meget mere. En almindelig CD-ROM rummer 560 megabytes (1 megabyte svarer til godt og vel en million tegn), eller lige så meget som 1.200 floppy discs eller 250.000 maskinskrevne A4 sider.

Det svenske opslagsværk, Stora Focus fra Esselte, og Elektronisk Ordbok fra samme forlag er de første skandinaviske 'bøger' på CD-ROM. Stora Focus CD-ROM bygger på en papirudgave på 17 bind: Index, 13 tekstbind A-Ö, Tabeller, Visibler (gennemsigtige plancher af menneske-kroppen oa) og Atlas. Stora Focus CD-ROM omfatter bogværkets 35.000 artikler, ca 500 tabeller og ca 1.000 illustrationer (sort/hvide + farve) med tilhørende billedtekster. Videre er der blevet plads til Focus årbøger, 'Året i Focus', siden 1985. Endelig indeholder Stora Focus CD-ROM et særligt søgeprogram.

*De første
bøger på
CD-ROM*

En CD-ROM koster ca \$10 at producere. De tekniske startomkostninger ligger typisk i størrelsesordenen \$10-

Økonomi

30.000, hvortil kommer de redaktionelle omkostninger.
Stora Focus CD-ROM koster SEK 8.000 hos boghandleren.

En CD-ROM afspilles i dag på en almindelig PC med en vis kapacitet samt indbygget eller perifert drev. For at udnytte illustrationerne i Stora Focus CD-ROM, må PC'en endvidere være udstyret med VGA grafikkort. I fremtiden kan der forventes selvstændige enheder til afspilning af CD-ROM, ikke TV-monitorer, ikke PC'ere, men CD-ROM afspillere, et nyt medium for underholdning, uddannelse og informationsøgning.

Nye læsere begynder her.

Stora Focus på CD-ROM

Der kan søges på tre måder i den elektroniske Stora Focus:

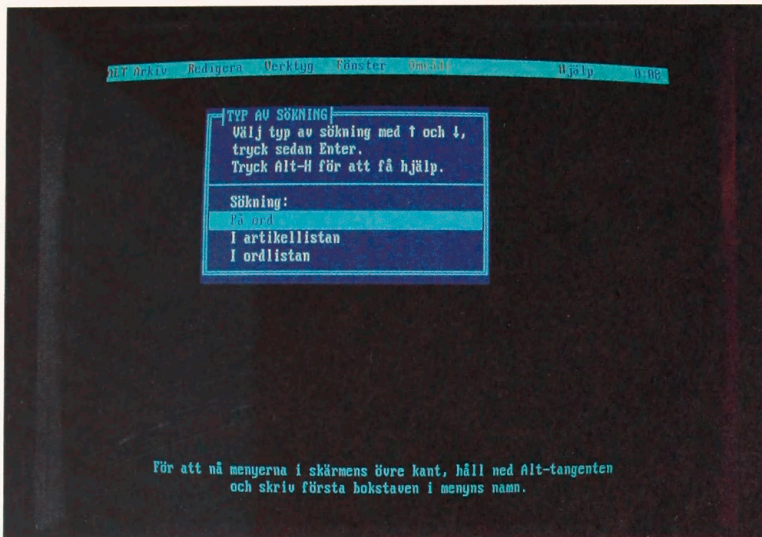
- på ord
- i artikellisten
- i ordlisten

Søgning på ord efter fx Michelangelo resulterer i en liste over i alt 32 artikler, hvori navnet forekommer tilsammen 44 gange:

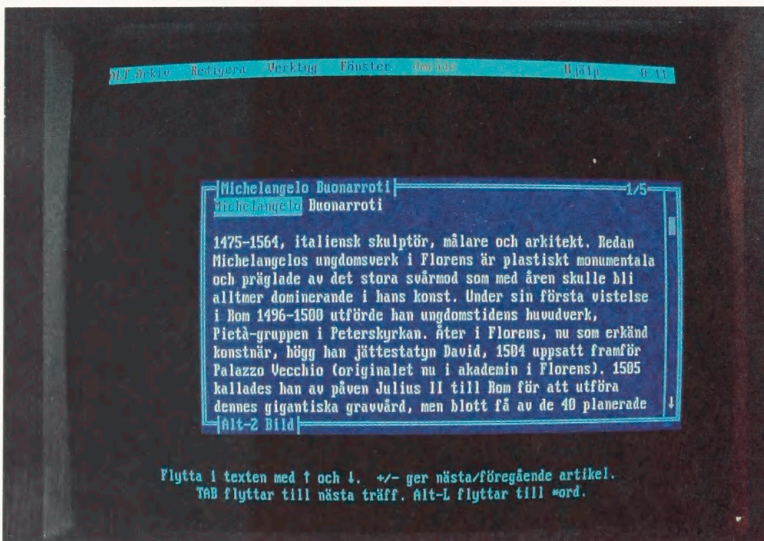
Rødt angiver
skærmtekst

Michelangelo Buonarroti
italiensk kunst
Rom (2)
stilepoker
manierism
renæssanskonst
skulptur
1985, Film
Anguissola, Sofonisba
Antonioni, Michelangelo
-
-

Hver af de listede artikler kan hentes frem ved et par enkle operationer. Artiklen under rubrikken Michelangelo Buonarroti begynder:

Menyen, hvori der vælges i hvilket register, man vil søge. Teksten nederst på skærmen hjælper brugeren til at foretage yderligere valg

Artiklen om Michelangelo. Søgeordet er fremhævet. Side 1 af 5. Markørens placering er angivet, og det fremgår, at der hører billeder til artiklen

Michelangelos Skabelsen med tilhørende billedtekst

Michelangelo Buonarroti

1475-1564, italiensk skulptör, målare och arkitekt.

Michelangelos ungdomsverk i Florens är plastisk monumental och präglade av det stora svårmod som med åren skulle bli alltmer dominerande i hans konst...

Sammen med artiklen følger besked om, at der er to relevante illustrationer, som kan trækkes frem på skærmen, nemlig:

SKAPELSEN ARKITEKTUR

SKAPELSEN er den berømte fresko fra loftet i det Sixtinske Kapel. ARKITEKTUR viser sig at være en indvendig trappe i Biblioteca Laurenziana, Firenze.

Det elektroniske leksikons betydelige egnethed for hurtig krydsreference kan udnyttes ved fx at søge videre på ordet Florens i artiklen om Michelangelo Buonarroti. På et vindue oveni artiklen om Michelangelo Buonarroti kommer en artikel om Firenze:

Florens

(it Firenze) stad i mellersta Italien vid floden Arno, huvudstad i landskapet Toscana, 441 000 inv. Stora delar av staden ligger under flodens nivå, och den ojämna vattenföringen orsakade i november 1966 svåra översvämningar med stora skador på byggnader och konstskatter som följd...

I tilknytning til artiklen om Firenze kan der igen trækkes to billeder frem:

FRESK I SAN MARCO-KLOSTRET HITTEBARNSHUSET

Freskoen i San Marco er Fra Angelicos Bebudelsen, Hittebarnshuset er et bygningsværk påbegyndt af Filippo Brunelleschi.

Michelangelos
fresco fra San
Marco-
klostret

FRESK I SAN MARCO-KLOSTRET: Fra Angelicos Bebdelsen (1440-50), en fresk i San Marco-klostret i Florens, forenar medeltidens religiose knelse med renessansens rationella rumsgestaltung. Den detaljrik utformade naturen ar

Maksimalt
fem vinduer
kan være
åbne
samtidig. Det
aktive vindue
er markeret
med blå

Alt Arkiv Redigere Verktug Fjerner Område Bilder 0 00

Michelangelo Buonarroti	1/5
Florens	1/7
Toscana	1/3
Apenninerne	1/7

Det går inte att aktivera fler fönster.
Tryck Esc. ngt. 13 km

Farvattnen fruktades för av sjöfarande p g a dess kraftiga strömmar, vilket gav upphov till legenden om Skylla och Charybdis.

till i Alperna - Jordskorpans rörelser ännu inte

[Alt-2 Bild]

Använd F4 för att hitta önskad rubrik.
Tryck Enter för att se artikeln.

I udskrift-
menuen kan
omfanget og
til dels
udseendet af
udskriften
specificeres

Alt Arkiv Redigere Verktug Fjerner Område Bilder 0 00

[Utskrifter/Spara]

Starta utskrift

Omfattning:

Artikel

Stycke

Sida

Markerad text

Radaavstånd:

Enkelt

Dubbelt

Rader per sida [60]

Tecken per rad [75]

Ny sida före utskrift

Ny sida efter utskrift

BILDTEXTER

[Alt-2 Bild]

Markera den inställning du vill göra och tryck Enter.
Gå till STARTA SÖKNING och tryck Enter..

Fra artiklen om Firenze kan man gå videre til en artikel om fx Toscana, herfra til en artikel om Apenninerne, videre til Messinasundet, Skylla og Charybdis etc, etc. Der kan ikke være mere end fem artikler/vinduer ovenpå hinanden, men så begynder man bare på en frisk fra sidst viste artikel.

I stedet for at søge på ordet Michelangelo kan der søges i artikellisten:

-
Méryon, Charles
Miami
Michalkov, Nikita
Michanek, Ernst
Michaux, Henri
Michelangelo Buonarroti
Michelet, Jules
Michelin & Cie, Société
Michelozzo di Bartolommeo
Michelsen, Christian
-

På denne måde vil man også finde frem, selvom man staver navnet forkert, fx Michellangelo. På samme måde opdager man ved et opslag under Reuterswärd, at de to svenske billedkunstnere Oscar Reutersvärd og Carl Fredrik Reuterswärd skriver deres efternavn forskelligt!

Den tredje måde at søge på, i ordlisten, giver ved søgning på Michelangelo:

-
Michalkov
Michanek
Michaux
Michel
Michelangeli
Michelangelo
Michelangelos
Michelangiolo
Michele
Michelet
-

Michelangeli er den italienske pianist Arturo Benedetti Michelangeli, Michelangelos er genitiv af Michelangelo, og Michelangiolo er Piazzale Michelangiolo i Firenze.

Den forhåndsviden, man (tror man) har om søgeordet, bestemmer, ad hvilken vej man søger: på ord, i artikellisten, eller i ordlisten. Under alle omstændigheder går søgningen, og især den videre søgning, hurtigere end i det konventionelle leksikon.

Fra en menulinie øverst i skærbilledet kan der desuden aktiveres en række operationer, der letter søgning og muliggør arkivering, udskrift via printer og anden manipulation med teksterne i Stora Focus CD-ROM. Teksterne er beskyttet af svensk lov om ophavsret, nøjagtig gengivelse kræver kildeangivelse.

Den nye papyrus?

Det kræver ingen krystalkugle at forudsige, at den gode roman eller digtsamling også et godt stykke ind i fremtiden vil være et kasseformet objekt bestående af papirssider påført tryksværte. Derimod er der andre former for information og underholdning, som givet vil svigte 'the print format' til fordel for CD-ROM. Teknikkens udvikling, forlæggernes fantasi og læsernes vilje til omstilling bestemmer farten.

*Bogen i
fremtiden*

Styrken ved et værk som Stora Focus på CD-ROM er muligheden for effektiv søgning, lynhurtige opslag, krydsreferencer, kopiering og anden manipulation.

*Fordelen ved
CD-ROM*

Ulemperne ved Stora Focus CD-ROM er især de begrænsninger, der sættes af PC'en, herunder først og fremmest besværligheden ved at læse store tekstmængder på en skærm, en ulempe der dog i nogen grad kan afhjælpes ved udskrift på printer.

*Besværligt at
læse på
skærm*

En anden betydelig ulempe er det trods alt beskedne antal illustrationer. Især savnes de instruktive tegninger, der forklarer mere end de berømte tusinde ord. De omtalte ca 1.000 illustrationer i CD-ROM udgaven af Stora Focus, udgør kun en brøkdel af papirudgavens illustrationsmateriale, men

*Beskedent
antal
illustrationer*

fylder dobbelt så meget som teksten på CD'en.

Matematisk notation mangler

En tredje ulempe er fraværet af tegn til fx matematisk notation. Af matematiske tegn glimrer fx rodtegnet ved sit fravær, og det gyldne snit gives som:

$$a:b=(5+1):2$$

hvilket skulle have været:

$$a:b=(\sqrt{5+1})/2$$

hvilket ikke er 3 som antydnet i Stora Focus CD-ROM, men ca 1,618.

Ligså i artiklen om papirformater, hvor DIN-formaterne får følgende forklaring med på vejen:

... De olika formaten inom detta system bildar serier, i vilka varje format erhålls genom halvering av det närmast större, varvid förhållandet mellan de båda sidorna alltid är detsamma, nämligen 1:2.....

Svaret är fel, der skulle have stået:

$$1:\sqrt{2}$$

som let kunne have været omskrevet med ord:

Den viste CD indeholder al tekst fra Stora Focus leksikon og ca 1.000 illustrationer

én til kvadratrod to

eller med tal:

ca 1:1,414

Også på grund af PC'ens begrænsede tegnsortiment, er der ingen udtaleforklaring med lydskrift i Stora Focus CD-ROM. Manglen på græske tegn afhjælpes derimod med formen (alpha), (beta) etc.

'The New Papyrus' er den optimistiske titel på ét af bindene i et trebindsværk om CD-ROM udgivet af software-huset Microsoft. Om ophavsmanden har eller får ret, er først og fremmest et spørgsmål om fortolkning. Derimod er det givet, at ny teknik som så ofte før ikke gør gammel teknik overflødig, men blot giver den en mere specialiseret anvendelse. Vi har stadig almindelige blyanter og cykler!

*Ny teknik
gør ikke
altid
gammel
teknik
overflødig*

Per Møllerup

